

YENİSEY KIRGIZLARI ÜZERİNE TÜRKİYE’DE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

STUDIES ON THE YENİSEY KYRGYZ CONDUCTED IN TURKEY

ИССЛЕДОВАНИЯ ПО ИСТОРИИ ЕНИСЕЙСКИХ КЫРГЫЗОВ ОПУБЛИКОВАННЫЕ В ТУРЦИИ

Leyla DERVİŞ*

ÖZ

Çalışmanın ana amacı, Yenisey Kırgızların tarihi üzerine bugüne kadar yapılmış olan çalışmaların listesini oluşturarak araştırmacıların bunlardan yararlanmalarını sağlamaktır. Zira Türkiye’de Kırgız tarihi hakkında bazı bibliyografya denemeleri olmasına karşılık, Yenisey Kırgızları hakkında böyle bir müstakil çalışma şimdiye kadar yapılmış değildir. Karışıklığa mahal vermemek adına yakın dönem Hakasya ve Güney Sibirya tarihini ilgilendiren araştırmalar bu çalışmanın ilgi alanı dışında tutulmuştur.

En eski Türk kavimlerinden biri olan Yenisey Kırgızları tarihinin günümüze kadar yeterince ve her yönüyle araştırıldığı ileri sürülemez. Yapılan çalışmalar çok orijinal bilgiler içermesine karşılık sayıca son derece sınırlı durumdadır. Bu nedenle Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan Yenisey Kırgızları hakkında yeni araştırmalar yapılmasını teşvik etmek ve konuyla ilgili çalışacak olan araştırmacılara bir nebze de olsa ışık tutmak amacıyla Türkiye’de yayımlanmış olan araştırmaların değerlendirmesi yapılmış ve bibliyografik listesi çıkartılmıştır.

Konu ile ilgili materyal toplama çalışmalarını sürdürürken Türkiye’de bu Türk topluluğu hakkında derli toplu bir bibliyografik çalışmanın olmadığını fark ettik. Sayıları az da olsa özellikle son yıllarda Yenisey Kırgızları tarihi hakkında Türkiye’de önemli bilimsel araştırmalar yayımlandığı halde derli toplu bibliyografik bir çalışmanın yapılmamış olması bir eksiklik olarak öne çıkmaktaydı. Bu çalışma, şimdiye kadar yapılan konuya ilişkin mevcut araştırmalar ile ilgili genel bir değerlendirmeyi ve yayınlanmış tüm eserlerin listesini içermektedir. Böylece konuya ilgi duyan araştırmacıların topluca bir araya getirilen yayınlara kolayca ulaşmalarını sağlamak mümkün olacaktır. Çalışmanın amaçlarından bir diğeri de Yenisey Kırgızları tarihi üzerine daha çok araştırılan ve yahut eksik kalan konuları tespit etmek olmuştur. Mesela Yenisey Kırgız Kağanlığı ve bıraktığı izlerin farklı yönlerinin derinlemesine araştırılmasında fayda olduğu ve Yenisey Kırgızlarının Batı Türklüğü ile ilişkilerine dair karşılaştırmalı çalışmaların da yapılması gerektiği hususu

* ORCID: [0000-0002-9396-9018](https://orcid.org/0000-0002-9396-9018), Doç. Dr., Antalya Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü, leyladervis@akdeniz.edu.tr

Yenisey Kırgızları Üzerine Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

ortaya çıkarılmıştır. Araştırmamız sırasında gösterdiğimiz özen ve dikkate rağmen yine de Yenisey Kırgızları tarihi ile ilgili Türkiye’de yayımlanmış bazı araştırmaların gözümüzden kaçmış olabileceğini ifade etmek isteriz.

Anahtar Kelimeler: Yenisey Kırgızları, Kırgızlar, Hakaslar, Hakas tarihi, Güney Sibirya.

ABSTRACT

The main purpose of this study is to create a list of studies that have been carried out so far on the history of The Yenisei Kyrgyz people and provide researchers with the opportunity to make use of these studies. Although there are some bibliographic attempts about Kyrgyz history in Turkey, no such independent study has been conducted on the Yenisei Kyrgyz people. To avoid confusion, research covering the close history of Khakassia and Southern Siberia was kept out of the scope of this study.

It cannot be argued that the history of The Yenisei Kyrgyz people, one of the oldest Turkic peoples, has been adequately investigated with all its aspects until now. While existing studies contain highly original information, they are very limited in numbers. Therefore, in this study, to encourage new research about The Yenisei Kyrgyz people, who have a significant place in Turkic history, and pave the way for researchers who intend to work on this topic as much as we can, a review of studies conducted in Turkey was carried out, and a bibliographic list of these studies was created.

While continuing our work of collecting materials relevant to the topic, we noticed the absence of a comprehensive study on this Turkic people in Turkey. Although important scientific studies had been carried out, especially in recent years and albeit in low numbers, about The Yenisei Kyrgyz people in Turkey, it was a significant dearth that a comprehensive bibliographic study had not been performed. This study includes a general review of studies that have been conducted so far about the topic and a list of all relevant published articles. This way, it will be possible for researchers who are interested in the topic to easily access publications that are collected as a whole. Another purpose of the study was to determine the issues that are more prevalently researched or those that are not adequately covered about Yenisei Kyrgyz history. For example, it was revealed that it would be useful to investigate different aspects of the Yenisei Kyrgyz Khanate and the traces it has left in depth, and it is needed to also conduct comparative studies on the relationships of The Yenisei Kyrgyz people with Western Turks. We would like to note that despite our care and attention during our research, some research published in Turkey about the history of The Yenisei Kyrgyz people may have gone unnoticed by us.

Keywords: Yenisei Kyrgyz People, Kyrgyz, Khakas, History of Khakassia, Southern Siberia.

АННОТАЦИЯ

Основной целью исследования является создание списка трудов по истории енисейских кыргызов и предоставление исследователям возможности воспользоваться ими. Несмотря на то, что в Турции имеются библиографические очерки по истории кыргызов, самостоятельного библиографического исследования по енисейским кыргызам до сих пор не проводилось. Во избежание путаницы хотим подчеркнуть что исследование, касающиеся новейшей истории Хакасии и Южной Сибири, исключены из рамок настоящего исследования.

Нельзя утверждать, что история енисейских кыргызов, одного из древнейших тюркских племен, до сегодняшнего дня изучена достаточно и всесторонне. Идентичны и очень ценны с научной точки зрения уже имеющиеся труды, однако их количество крайне ограничено. По этой причине, для привлечения внимания к

данной теме, которая занимает важное место в истории Турции, в данной статье изучена и проведена оценка опубликованных в Турции трудов по истории енисейских кыргызов и составлен библиографический список для исследователей, которые будут работать над этой темой в будущем.

Изучая материалы по данной теме было выявлено отсутствие в Турции библиографического исследования об этом тюркском народе. В Турции, особенно в последние годы, опубликованы важные научные исследования по истории енисейских кыргызов и хотя их количество невелико, основным недостатком является отсутствие отдельного библиографического исследования. Данная работа включает в себя обзор текущих исследований и список всех опубликованных работ по данной теме на сегодняшний день и тем самым предоставляет исследователям, интересующимся данной темой, легкий доступ к списку публикаций. Другой целью исследования было выявление наиболее изученных или оставленных без должного внимания тем по истории енисейских кыргызов. Например, было выявлено, что было бы важно более глубоко исследовать различные аспекты Енисейского кыргызского каганата и его следов, а также провести сравнительные исследования отношений енисейских кыргызов с западным тюркизмом. Хотим отметить, что, в ходе нашего тщательного исследования, некоторые опубликованные в Турции труды по истории енисейских кыргызов все же могли остаться незамеченными.

Ключевые слова: енисейские кыргызы, кыргызы, хакасы, история хакасов, Южная Сибирь.

Giriş

Yenisey Kırgızları, Tanrı Dağları Kırgızları ve Hakaslar başta olmak üzere Güney Sibirya'da yaşayan Türk kökenli halkların ortak atalarıdır. Bu nedenle şimdiye kadar yapılmış çalışmalarda Tanrı Dağları Kırgızları ve Güney Sibirya Türk halklarının eski ve orta çağdaki yaşamları araştırılırken aslında Yenisey Kırgızlarının tarihi de ele alınmaktadır. Biz ise bu çalışmada sadece Yenisey Kırgızları tarihini ilgilendiren ve Türkiye'de neşredilen eserlerin değerlendirmesini yapmayı uygun bulduk. Zira Türkiye'de Kırgız tarihi hakkında bazı bibliyografya denemeleri olmasına karşılık,¹ Yenisey Kırgızları hakkında böyle bir müstakil çalışma şimdiye kadar yapılmış değildir. Karışıklığa mahal vermemek adına yakın dönem Hakasya ve Güney Sibirya tarihini ilgilendiren araştırmalar bu çalışmanın ilgi alanı dışında tutulmuştur.

Türkiye'de özelde Hakasların, genelde Güney Sibirya halklarının dilleri,² halk edebiyatı,³ inançları konularında çok fazla çalışma yapılmasına karşılık,

¹ Abdrasul İsakov, "Kırgızlar ve Kırgızistan Tarihi ile İlgili Türkiye'de Yayımlanmış Bilimsel Çalışmalar (1910-2009)", *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, Sayı: 5/9, Ankara: USAK Yay., 2010, s. 101-131; Abdrasul İsakov, "Kırgızlar ve Kırgızistan Tarihi ile İlgili Türkiye'de Yayımlanmış Bilimsel Çalışmalar (2010-2014)", *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, Sayı: 9/19, Ankara 2015, s. 145-161.

² Erhan Aydın, "Yenisey Yazıtlarıyla İlgili Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Bir Bakış", *I. Uluslararası Uzak Asya'dan Ön Asya'ya Eski Türkçe Bilgi Şöleni Bildirileri*, Afyonkarahisar, 2010, s. 25-34; Mertcan Akar, "Türkiye'de Hakas Türkçesi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezleri", *Tehlikedeki Diller Dergisi*, Sayı: 15, Yaz 2019, s. 253-260.

Yenisey Kırgızları Üzerine Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Yenisey Kırgızları tarihi konusunda yapılan Türkçe çalışmalar diğer alanlarda olanlar kadar fazla değildir.

Yenisey Kırgızları tarihi konusunda Türkiye’de şimdiye kadar sadece Viktor ve İrina Butanayevlerin *Yenisey Kırgızları. Folklor ve Tarih* adlı eserlerinin tercüme edilerek neşredildiği dikkat çekmektedir.⁴ Hakas Özerk Cumhuriyeti’nin önde gelen bilim adamları olan Viktor ve İrina Butanayevlerin aynı konuda yazmış oldukları başka makale, bildirimleri de Türkçeye kazandırılmıştır.⁵

Konumuzla doğrudan ilgili yirmiden fazla kitap, ansiklopedilerde madde veya bölüm olarak neşredilmiştir. Yenisey Kırgızları, Kırgız Kağanlığı, Aco,⁶ İnal⁷ terimleri, Yenisey Kırgızlarının toprakları gibi konular bu çalışmalarda ele alınmıştır. Sadri Maksudi Arsal, Wolfram Eberhard, Rene Giraud, Bahaeddin Ögel, Jean-Paul Roux, Gülçin Çandarlıoğlu, Michail Dromp, Peter Golden ve Ahmet Taşağıl gibi bilim adamları çalışmalarında Yenisey Kırgızları tarihinin çeşitli meselelerine değinmişlerdir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla konumuzla ilgili tezlerin sayısı sekizdir. Bunlardan üç tanesi doktora tezleridir.⁸ Abdrasul İsakov’un doktora tezi kitap

---

³ Doğan Çolak, “Türkiye’de Sibirya Türk Topluluklarının Halk Edebiyatı Hakkında Yapılmış Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Sibirya Araştırmaları*, Sayı: 1/3, 2013, s. 61-70; Erhan Aktaş, *Hakas Destan Geleneği ve Kahramanları*, Konya: Kömen Yay., 2016, 410 s.

⁴ Viktor Butanayev, İrina Butanayeva, *Yenisey Kırgızları. Folklor ve Tarih*, Çev. Yaşar Gümüş, İstanbul: Ötüken, 2007, 214 s.

⁵ Viktor Butanayev, “Hakaslar Hooraylar-Koraylar”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı: 108, İstanbul 1995, s. 34-40; Viktor Butanayev, “Moğol-Cungar Hakimiyeti Döneminde Yenisey Kırgızları”, *Türkler*, c. II, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 2002, s. 405- 411; Viktor Butanayev, “Eski Türk Dönemindeki Kırgızların Etnik Bölge ve Dil Kaynakları Üzerine”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa, 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017, s. 23-30; İrina Butanayeva, “Yenisey Kırgız Devleti Yazılı Kaynakları”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa, 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017, s. 31-42.

⁶ L.R. Kızlasov, “Hakasların Hükümdarlık Unvanı “Ajo” ve Yenisey Runik Yazılarının Kullanıştan Kaldırılması Zamanı Hakkında”, Çev. Ahat Salihov-Gülcemal Alhanlıoğlu, *Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi*, Sayı: 88, İstanbul: Nisan 1994, s. 49-51; Naciye Yıldız, “Acoo”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedisi*, c. 1, Ankara: AKM Yay., 2001, s. 21; Rysbek Alimov, “Bugünkü Kırgızcada Bir Hayalet Kelime: Aco”, *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu*, c. I, Ankara 2010, s. 43-50; Anvarbek Mokeev, “Yenisey ve Altay Kırgızlarında Siyasi Unvan Olarak Aco ve İdi Terimlerinin Menşesi ve Anlamı”, *Belleten*, Sayı: 67, Haziran 2019, s. 27-38.

⁷ Abdulkadir Donuk, “İnal (Yınal)”, *Eski Türklerde İdari-Askeri Unvan ve Terimler*, İstanbul: TDAV Yay., 1988, s. 16-17.

⁸ Dinara İmanova, *IX-XIII. Yüzyıllarda Kırgızların Siyasi, İktisadi ve Sosyal Tarihi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi ABD, İstanbul, 2015, 286 s.; Abdrasul İsakov, *Kırgız-Moğol İlişkileri (IX-XV. Yüzyıllar)*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi ABD, Ankara, 2014, 459 s.; Erhan Yoska, *Yenisey Kırgızları: Başlangıçtan Orta Zamanlara Kadar*,

olarak da neşredilmiştir.⁹ Söz konusu tezlerin sayısı ilerleyen dönemde Türkiye’de Yenisey Kırgızları tarihi konusunda daha pek çok lisansüstü tezlerin, bilimsel makalelerin, hatta monografilerin hazırlanmasına vesile olacaktır.

Yenisey Kırgızları tarihiyle ilgili en fazla dergilerde makaleler neşredilmiştir. Belirleyebildiğimiz kadarıyla Türkiye’deki dergilerde konumuzla ilgili 38 makale yayınlanmıştır. Bu makalelerde Yenisey Kırgız tarihinin çeşitli konuları incelenmiştir.

Yenisey Kırgızları tarihi ile ilgili Türkiye’de sunulan bildirilerin çoğu Bursa’da 3-5 Mayıs 2013 tarihinde düzenlenen *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu Kitabı*’nda neşredilmiştir.¹⁰ Bu sempozyumu hesaba katmazsak, konumuzla ilgili Türkiye’de sunulan bildirilerin az sayıda olduğu söylenebilir.

Yenisey Kırgızlarıyla ilgili ulaşabildiğimiz çalışmaların neredeyse tamamı Türkiye Türkçesinde neşredilmiştir. Bunlar arasında elbette tercüme yayınlar da yer almaktadır. Ayrıca konuyla ilgili iki Rusça makale Türkiye’de basılmıştır. Bursa’da düzenlenen sempozyumun bildirileri Kırgızca ve Türkçe olarak iki ayrı kitap halinde neşredilmiştir.¹¹

Bilim adamları arasından Yenisey Kırgızları tarihi üzerine ihtisaslaşan Kırgızistanlı tarihçi Doç. Dr. Muratbek Kocobekov’un altı çalışmasının Türkiye Türkçesi ile yayınlandığı görülmektedir.¹² Türkiye’de ise konumuzla ilgili yayınladığı yedi makale ile Prof. Dr. Saadettin Gömeç’in en fazla çalışma yapan bilim adamı olduğu göze çarpmaktadır.¹³

Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi ABD, Kayseri, 2011, 162 s.

⁹ Abd Rasul İsakov, *Kırgız-Moğol İlişkileri (IX-XV. YY.)*, Ankara: TTK Yay., 2017, 327 s. Bu kitabın tamamının doğrudan Yenisey Kırgızları tarihi konusunda olmayıp onların Moğollarla ilişkilerini ele aldığı için Bibliyografyanın Kitaplar kısmına dahil edilmedi.

¹⁰ *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, Editör: Güلزura Cumakunova, 3-5 Mayıs, Bursa 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017.

¹¹ A.g.e.; *1-Эл аралык байыртадан бүгүнкүгө чейинки кыргыз-түрк мамилелери симпозиуму докладдары*. Редактору Гүلزур Жумакунова. 3-5-май 2013, Бурса 2017.

¹² Muratbek Kocobekov, “Kırgızlar Yenisey Kıyılarında”, *DA Dergisi*. Kırgızistan Özel Eki, İstanbul, 2004; Muratbek Kocobekov, “Kırgız Kağanlığı’nda Eğitim”, *Türk Yurdu Dergisi*, c. XXV, Sayı: 216, Ankara: Ağustos 2005, s. 37- 39; Muratbek Kocobekov, “Kırgız Kağanlığı’nda Yönetim Anlayışı”, *Eski Çağdan Günümüze Yönetim Anlayışı ve Kurumlar*, Editör: Feridun M. Emecen, İstanbul, 2009, s. 54-55; Muratbek Kocobekov, “Kırgız Kağanlığı’nda Yönetim Anlayışı”, *Eski Çağdan Günümüze Yönetim Anlayışı ve Kurumlar*, Editör: Feridun M. Emecen, İstanbul, 2009, s. 54-55; Muratbek Kocobekov, “Kırgızların Sayan Altay’daki Komşularına Dair Bazı Görüşler”, *International Symposium on Altay Communities Migrations and Emergence of Nations*, 18-19 July, İstanbul, 2011; Muratbek Kocobekov, “Kırgızların Sayan-Altay Bölgesindeki Komşuları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 36, 2015, s. 13-24.

¹³ Saadettin Gömeç, “Kök Türkçe Kaynaklarda Geçen Boy ve Kavimler Üzerine: Çikler”, *Türk Kültürü*, c. 32, Sayı: 370, Ankara: 1994, s. 111- 112; Saadettin Gömeç, “Kök Türkçe

Yenisey Kırgızları Üzerine Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Sonuç

Sonuç olarak Yenisey Kırgız tarihi konusunda Türkiye’de bildiri, makale, kitapta bölüm, ansiklopedide madde, lisans ve lisansüstü tez, kitap ve kitap tanıtımı çalışmalarının yapıldığını söylemek mümkündür. Konumuzla ilgili en fazla bilimsel makaleler neşredilmiştir. Onları kitapta ve ansiklopedilerde yayınlanan çalışmalar takip etmektedir. Tezlerin sayısı şimdilik onu geçmemiş vaziyettedir. Kitap olarak da şimdilik sadece bir eser tercüme edilerek Türkçe’ye kazandırılmıştır. Tespit edilen çalışmaların sınırlı sayıda olması Yenisey Kırgızları tarihi konusunda Türkiye’de daha çok araştırma yapılmasını gerekli ve zorunlu kılmaktadır.

Şimdiye kadar Türkiye’de neşredilen çalışmalarda Yenisey Kırgızları tarihinin çeşitli konuları ele alınmıştır. Yenisey Kırgız Kağanlığı, devlet yapısı, toplumsal ve iktisadi hayatları, unvanlar, yaşadıkları ve dağıldıkları coğrafya, onların neslinden olan Fu-Yü Kırgızları, Yenisey Kırgızları ile akraba olan diğer halk ve boylarla, devletlerle ilişkileri, , inanç sistemleri daha çok araştırılan konular olarak dikkat çekmektedir. Yenisey Kırgız Kağanlığı ve bıraktığı izlerin farklı yönlerinin derinlemesine araştırılmasında fayda vardır. Yenisey Kırgızlarının Batı Türklüğü ile ilişkilerine dair karşılaştırmalı çalışmaların da yapılması gereklidir.

Yenisey Kırgızları Tarihi ile İlgili Türkçe Bibliyografya Kitap

1. BUTANAYEV, Viktor, BUTANAYEVA, İrina, *Yenisey Kırgızları. Folklor ve Tarih*, Çev. Yaşar Gümüş, İstanbul: Ötüken, 2007, 214 s.

Kitapta ve Ansiklopedide Bölümler

1. ARSAL, Sadri Maksudi, “Eski Kırgız Devleti ve Kadim Kırgızların Yusunları”, *Türk Tarihi ve Hukuk*, İstanbul, 1947, s. 312- 313.
2. BUTANAYEV, Viktor, “Moğol-Cungar Hakimiyeti Döneminde Yenisey Kırgızları”, *Türkler*, c. II, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 2002, s. 405- 411.
3. ÇANDARLIOĞLU, Gülçin, “Kırgızlar”, *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmalar Vakfı, 2002, s. 70.
4. DONUK, Abdulkadir, “İnal (Yınal)”, *Eski Türklerde İdari-Askeri Unvan ve Terimler*, İstanbul: TDAV Yay., 1988, s. 16-17.

Kaynaklarda Geçen Boy ve Kavim Adları: Azlar”, *Belleten*, c. 58, Sayı: 221, Ankara: 1994, s. 51- 54; Saadettin Gömeç, “Tarihte ve Günümüzde Kırgızlar”, *Türk Cumhuriyetleri ve Topulukları Tarihi*, Ankara: Akçag Yay., 1999, s. 105- 150; Saadettin Gömeç, “Boğaç Han Hikâyesinin Kırgız-Hakaslardaki Bir Yansıması”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 184, Ocak-Şubat 2010, s. 217-229; Saadettin Gömeç, “Altaylarda Eski Bir Türk Kabilesi: Azlar”, *Altay Communities, History Issues*, İstanbul: İSTESOB Yay., 2017, s. 53-58; Saadettin Gömeç, “Kök Türkler ve Uygurlar Çağında Kırgızlar”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017, s. 77-86; Saadettin Gömeç, “Kök Türk Yazıtlarındaki Kırgız ve Türgeş Seferleri”, *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2, 2018, s. 1-14.

5. DROMPP, R. Michael, “Erken Dönemlerden Moğol İstilasına Yenisey Kırgızları”, *Türkler*, c. II, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 2002, s. 397-404.
6. EBERHARD, Wolfram, “Cye-gular (Kırgızlar)”, *Çin’in Şimal Komşuları*, Çev. N. Uluğtuğ, Ankara: TTK Yay., 1942, s. 67- 70.
7. GİRAUD, Rene, “Kırgızlara Karşı Savaş”, *Gök Türk İmparatorluğu*, İstanbul: Ötüken Yay., 1999, s. 252-256.
8. GOLDEN, B. Peter, “Kırgızlar”, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, Çev. Osman Karatay, Ankara: Karam Yay., 2002, s. 144- 151, 286-289.
9. GÖMEÇ, Saadettin, “Tarihte ve Günümüzde Kırgızlar”, *Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Tarihi*, Ankara: Akçag Yay., 1999, s. 105-150.
10. KESKİN, Özgen, “Yenisey Kırgız Kağanlığı”, *Türk Dünyası*, İstanbul: TDBB Yay., 2014, s. 64-65.
11. KOCOBEKOV, Muratbek, “Kırgız Kağanlığı’nda Yönetim Anlayışı”, *Eski Çağdan Günümüze Yönetim Anlayışı ve Kurumlar*, Editör: Feridun M. Emecen, İstanbul, 2009, s. 54-55.
12. KOCOBEKOV, Muratbek, “Kırgızların İlk Yurdu”, *İslam Öncesinden Çağdaş Türk Dünyasına Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu Armağanı*, İstanbul 2008, s. 187-195.
13. ÖGEL, Bahaeddin, “Kırgızlar”, *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, Ankara: TTK Yay., 1962, s. 207- 223.
14. ROUX, Jean-Paul, “Kırgız İmparatorluğu”, *Türklerin Tarihi*, İstanbul: Kabalcı Yay., 2007, s. 166-171.
15. ROUX, Jean-Paul, “Uygurlar ve Kırgızlar”, *Orta Asya*, İstanbul: Kabalcı Yay., 2001, s. 194-208.
16. SKOBELEV, Sergei G. vd., “Arkeolojik Kaynaklara Göre Orta Yenisey Kırgızları”, *Türkler*, c. II, Ankara: Yeni Türkiye Yay., 2002, s. 391- 396.
17. TAŞAĞIL, Ahmet, “Kırgızlar”, *Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları*, Ankara: TTK Yay., 2004. s. 50, 73- 86.
18. TEKTAŞ, Nazım, “Kırgızlar”, *Tanrının Askerleri II (Göktürkler-Uygurlar-Kırgızlar-Türkişler)*, İstanbul, Çatı Yay., 2007. s. 216- 226; 420-442.
19. VASARY, İstvan, “Kırgız Ara Dönemi”, *Eski İç Asya’nın Tarihi*, Çev. İsmail Doğan, İstanbul: Ötüken Yay., 2007, s. 138.
20. YILDIZ, Naciye, “Acoo”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedisi*, c. 1, Ankara: AKM Yay., 2001, s. 21.
21. YILDIZ, Naciye, “Ene-Say”, *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedisi*, c. 2, Ankara: AKM Yay., 2003, s. 366-367.

Tezler

1. ASLIŞEN, Özür, *Yeni ve Yakınçağ’da Hakasların Siyasi ve Kültürel Hayatı*, YL Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Emin Sezer, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD, Sakarya, 2006, 88 s. YÖK No. 186664.

Yenisey Kırgızları Üzerine Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

2. BOZKURT, Nevin, *Kisilev’e Göre Yenisey Kırgızları (Hakaslar)*, Bitirme Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, 1979, 49 s.
3. ÇAVDAR, Esra, *Hakasya Türkleri Siyasi ve Kültürel Tarihi*, YL Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tilla Deniz Baykuzu, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD, Edirne, 2010, 115 s., YÖK No. 308921.
4. DOMOZHAKOV, Aias, *Hakas Milli Bölge Etnografya Müzesi’ndeki Okunyev Dönemi Taş Heykelleri*, YL Tezi, Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Jale Özlem Oktay Çerezci, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi ABD, İstanbul, 2019, 315 s., YÖK No. 547008.
5. İMANOVA, Dinara, *IX-XIII. Yüzyıllarda Kırgızların Siyasi, İktisadi ve Sosyal Tarihi*, Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gülay Öğün Bezer, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi ABD, İstanbul, 2015, 286 s., YÖN No. 427539.
6. İSAKOV, Abdrasul, *Kırgız-Moğol İlişkileri (IX-XV. Yüzyıllar)*, Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Üçler Bulduk, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi ABD, Ankara, 2014, 459 s. YÖK No. 355785.
7. ULUGBAŞEV, Vyaçeslav, *Hakas Cumhuriyeti’nin Statüsü*, YL Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Deniz Ülke Arıboğan, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2001, 89 s., YÖK No. 100483.
8. YOSKA, Erhan, *Yenisey Kırgızları: Başlangıçtan Orta Zamanlara Kadar*, Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdulkadir Yuvalı, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi ABD, Kayseri, 2011, 162 s. YÖK No. 323403.

Makaleler

1. “Hakasya’nın Tarihi Mirası”, *Yüce Erek*, Sayı: 2, Ankara 2001, s. 14-15.
2. AKARTEGİN, Tabıldı, “Enesay (Yenisey) Kırgızları Kimlerdir?”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı: 102, Haziran 1995, s. 49- 50.
3. AKTAŞ, Erhan, “Hakas Halk Anlatmalarında İdari Bir Unvan Olarak ‘Çayzan’”, *Motif Akademi*, Sayı: 23, 2018, s. 1-18.
4. ANADOL, Sinan, “Hakaslar. Bin Su Tatarları”, *Atlas Dergisi*, İstanbul, s. 96-116.
5. ARIKOĞLU, Ekrem, “Hakas Cumhuriyeti, Hakas Türkleri”, *Türk Dünyası-II*, Sayı: 54, Eylül-Ekim Ankara 2013, s. 2131-2142.
6. AYDIN, Erhan, “Eski Türk Yazıtlarındaki Kırgız Seferleri Üzerine Notlar”, *Sibirya Araştırmaları*, Sayı: 2/1, 2007, s. 41-64.

7. AYDIN, Erhan, “Yenisey Yazıtlarında Geçen Türk Boyları Üzerine Notlar”, *Turkish Studies*, Sayı: 6/1, Kış 2011, s. 390-395.¹⁴
8. BUTANAYEV, Viktor, “Hakaslar Hooraylar-Koraylar”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı: 108, İstanbul 1995, s. 34-40.
9. CAFEROĞLU, Ahmet, “Abakan Türkleri (Hakaslar)”, *Türk Kültürü*, Sayı: 3/28, Ankara 1965, s. 247-251.¹⁵
10. CAFEROĞLU, Ahmet, “Profesör Kuzmin: Hakaslar”, *Türkiyat Mecmuası*, Sayı: 2, İstanbul, 1928, s. 522-525.
11. ÇERTİKOV, Mihail, “Yenisey Kırgızlarının Etnik Grubu Olarak Fuyı Kırgızları”, *Bellekten*, Sayı: 61, Ankara 2013, s. 35-42.
12. DELİÖMEROĞLU, Yakup, “Hakaslar ve Hakasya”, *Yeni Türkiye*, Sayı: 3/16, Ankara 1997, s. 1570-1587.
13. DELİÖMEROĞLU, Yakup, “Hakaslar ve Tarihleri”, *Bilig*, Sayı: 3, Güz 1996, s. 53-59.
14. EĞİLMEZ, Savaş, “Yenisey Bölgesinde Türklerde Kurban ve Ölü Gömme Adetleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 67, 2019, s. 299-305.
15. GÖMEÇ, Saadettin, “Boğaç Han Hikâyesinin Kırgız-Hakaslardaki Bir Yansıması”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı: 184, Ocak-Şubat 2010, s. 217-229.¹⁶
16. GÖMEÇ, Saadettin, “Kök Türk Yazıtlarındaki Kırgız ve Türgeş Seferleri”, *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2, 2018, s. 1-14.¹⁷
17. GÖMEÇ, Saadettin, “Kök Türkçe Kaynaklarda Geçen Boy ve Kavim Adları: Azlar”, *Bellekten*, c. 58, Sayı: 221, Ankara: 1994, s. 51- 54.
18. GÖMEÇ, Saadettin, “Kök Türkçe Kaynaklarda Geçen Boy ve Kavimler Üzerine: Çikler”, *Türk Kültürü*, c. 32, Sayı: 370, Ankara: 1994, s. 111- 112.
19. İNAN, Abdülkadir, “Altay-Yenisey Türkleri”, *Bozkurt (Yeni Bozkurt)*, Sayı: 1-2, İstanbul 1939, s. 51-53, 19-21.

---

¹⁴ Bu çalışma daha sonra bildiri kitabında da basılmıştır: Erhan Aydın, “Yenisey Yazıtlarında Geçen Türk Boyları Üzerine Notlar”, *XVI. Türk Tarih Kongresi. Kongrede Sunulan Bildiriler*, c. 1, Ankara: TTK Yayınları, 2015, s. 47-56.

¹⁵ Bu çalışma daha sonra yazarın kitabına da dâhil edilmiştir: Ahmet Caferoğlu, *Türk Kavimleri*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1988; Ahmet Caferoğlu, *Türk Kavimleri*, Ankara: Altınordu Yayınları, 2015.

¹⁶ Bu makale aynı yıl başka dergide yeniden neşredilmiştir: Saadettin Gömeç, “Boğaç Han Hikâyesinin Kırgız-Hakaslardaki Bir Yansıması”, *Türk Dünyası Tarih*, Sayı: 288, Aralık 2010, s. 28-34.

¹⁷ Bu çalışma aynı yıl armağan kitabında da neşredilmiştir: Saadettin Gömeç, “Kök Türk Yazıtlarındaki Kırgız ve Türgeş Seferleri”, *Suların Sırrını Ödünçleyen Adam: Cengiz Aytmatov'a Armağan*, Editör: H. Bahar- S. Kayhan, Konya 2018.

Yenisey Kırgızları Üzerine Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

20. İSAKOV, Abd Rasul, “Yenisey Kırgızları ile Cengiz Oğullarının Siyasi Münasebetleri (XIII. Yüzyıl)”, *Sibirya Araştırmaları*, Sayı: 1/3, Konya 2013, s. 45-61.
21. KALKAN, Mustafa, “Kırgız Boylarının Yenisey’den Çıkarılmaları ve Coğrafi Dağılımları”, *Erdem*, c. 14, Sayı: 42, Ankara, 2005, s.77-99.
22. KARATAYEV, Olcobay, “Sarı Ugurlar (Yuygu) İle Yenisey Kırgızları Arasındaki Etnogenetik Bağlar”, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, Sayı: 12, 2014, s. 109-118.
23. KARATAYEV, Olcobay, “Sibir Kırgızlarının Devlet ve Siyasi Yöneticisi: Erenak Bek”, *Bilig*, Sayı: 85, Bahar 2018, s. 283-297.
24. KARATAYEV, Olcobay, “Фу-Юйские кыргызы-самый восточный тюркский этнос”, *Karadeniz Dergisi*, Sayı: 22, 2014, s. 135-150.
25. KILDIROĞLU, Mehmet, “IX-XVI. Asırlarda Yenisey-Irtis Bölgesinde Kırgız-Kıpçak İlişkileri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, c. XII, Sayı: 30, Erzurum: 2006, s. 133- 166.
26. KIZLASOV, L.R., “Hakasların Hükümdarlık Unvanı “Ajo” ve Yenisey Runik Yazılarının Kullanıştan Kaldırılması Zamanı Hakkında”, Çev. Ahat Salihov-Gülcemal Alhanlıoğlu, *Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi*, Sayı: 88, İstanbul: Nisan 1994, s. 49- 51.
27. KİLLİ, Gülsüm, “Butanayev Viktor Yakovleviç, Etniçeskaya Kul’tura Xakasov (Hakasların Etni Kültürü), N.F. Katanov Adına Hakas Devlet Üniversitesi Basım Evi, Abakan 1998, 317 s., 9 Tablo”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 11, 2001, s. 228-237.
28. KOCOBEKOV, Murat, “Kırgız Kağanlığı’nda Eğitim”, *Türk Yurdu Dergisi*, c. XXV, Sayı: 216, Ankara: Ağustos 2005, s. 37- 39.
29. KOCOBEKOV, Muratbek, “Kırgızlar Yenisey Kıyılarında”, *DA Dergisi*. Kırgızistan Özel Eki, İstanbul, 2004.
30. MOKEEV, Anvarbek, “Yenisey ve Altay Kırgızlarında Siyasi Unvan Olarak Aco ve İdi Terimlerinin Menşesi ve Anlamı”, *Belleten*, Sayı: 67, Haziran 2019, s. 27-38.
31. OSMANOV, K., “Bozkır Kavimlerinden Azlar”, Çev. Mustafa Kalkan, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı: 17, Niğde: 2005, s. 119-133.
32. ÖLMEZ, Mehmet, “Hakaslar ve Hakasça”, *Çağdaş Türk Dili*, Sayı: 8/96, Ankara 1996, s. 6-12.
33. SAVİNOV, G., “Yenisey Kırgızları ile Kimaklar’ın IX-X. Yüzyıllardaki Etnik-Kültürel Münasebetleri”, Çev. Mehmet Tezcan, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 7, Erzurum: 1997, s. 35- 51.

34. SEYMEN, Mustafa, “Yenisey-Altay Türkleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, c. I, Sayı: 5, İstanbul: Nisan 1980, s. 5- 27.
35. TAŞAĞIL, Ahmet, “Çin Kaynaklarına Göre 840 Yılından Önce Kırgızlar”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 100, İstanbul: 1996, s. 127- 138.¹⁸
36. TAŞAĞIL, Ahmet, “Eski Türk Tarihinde Kırgız Türklerinin Yeri ve Önemi”, *Türk Dünyası Tarih Kültürü Dergisi*, Sayı: 348, Aralık, 2015. s. 46-51.
37. UŞNİTSKİY, V. V., “Самоидентификация Хакасского Народа: Названия Татар, Кыргыз, Хакас и Хонгорай в историографии вопроса и в источниках”, *MTAD*, Sayı: 9/2, Ankara 2012, s. 53-60.
38. ZHENHUA, Hu, “Çin’in Hey Long Jiang (Mançurya) Eyaleti Fuyü Nahiyesindeki Kırgızlar ve Dil Özellikleri”, Çev. Erkin Emet, *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası*, Sayı: 13, Ankara 1997, s. 38- 44.

Bildiriler

1. ALİMOV, Rysbek, “Bugünkü Kırgızcada Bir Hayalet Kelime: Aco”, *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu*, c. I, Ankara 2010, s. 43-50.
2. BORİSENKO, Alisa, “18. Yüzyıl Avrupa Bilim Adamları Ortaçağ Yenisey Kırgızlarının Savaş Faaliyetleri Hakkında”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017, s. 197-204.¹⁹
3. BUTANAYEV, Viktor, “Eski Türk Dönemindeki Kırgızların Etnik Bölge ve Dil Kaynakları Üzerine”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa, 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017, s. 23-30.²⁰
4. BUTANAYEVA, İrina, “Yenisey Kırgız Devleti Yazılı Kaynakları”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa, 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017, s. 31-42.²¹

¹⁸ Bu yazı bir sene sonra yeniden neşredilmiştir: Ahmet Taşağıl, “Çin Kaynaklarına Göre 840 Yılından Önce Kırgızlar”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 8, 1997, s. 495- 510.

¹⁹ Алиса Борисенко. XVIII кылымдагы Европалык окумуштуулардын орто кылымдагы Энесай кыргыздарынын согуштук иш-аракеттери боюнча изилдөөлөрү // *1-Эл аралык байыртадан бүгүнкүгө чейинки кыргыз-түрк мамилелери симпозиуму докладдары*. 3-5-май 2013, Бурса 2017. 213-222-б.

²⁰ Виктор Бутанаев. Байыркы түрк доорунда кыргыздардын этникалык мекени жана тили тууралуу тарыхый булактардын маалыматтары // *1-Эл аралык байыртадан бүгүнкүгө чейинки кыргыз-түрк мамилелери симпозиуму докладдары*. 3-5-май 2013, Бурса 2017. 15-24-б.

²¹ Ирина Бутанаева. Энесай кыргыз каганаты жазма булактарда // *1-Эл аралык байыртадан бүгүнкүгө чейинки кыргыз-түрк мамилелери симпозиуму докладдары*. 3-5-май 2013, Бурса 2017. 25-38-б.

Yenisey Kırgızları Üzerine Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

5. GÖMEÇ, Saadettin, “Altaylarda Eski Bir Türk Kabilesi: Azlar”, *Altay Communities, History Issues*, İstanbul: İSTESOB Yay., 2017, s. 53-58.
6. GÖMEÇ, Saadettin, “Kök Türkler ve Uygurlar Çağında Kırgızlar”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2017, s. 77-86.²²
7. HUDYAKOV, Yuriy, “Kırgız Silahlarının IX-XII. Yüzyıldaki Gelişmeleri”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017, s. 87-94.²³
8. İSAKOV, Abdrasul, “Kırgızlar ve Moğolların Ortaçağlardaki Ölü Gömme Merasimlerindeki Benzerlik ve Farklılıklar”, *Altay Communities*, İstanbul 2017, s. 237-248.
9. İSAKOV, Abdrasul, “Kırgızlarda ve Moğollarda Ölüm ve Ölü Gömme Merasimi”, *I. Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu*, 18-21 Mart 2014, Niğde-Türkiye
10. KOCOBKOV, Murat, “Kırgızların Sayan Altay’daki Komşularına Dair Bazı Görüşler”, *Altay Communities*, 18-19 Temmuz, İstanbul, 2011.²⁴
11. OMOROV, Timurlan, “XVII. Asır Yenisey Kırgızlarının Sosyal ve Siyasi Faaliyetleri”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017, s. 281-286.²⁵
12. ÖGEL, Bahaeddin, “M.S. VI. Yüzyıldaki Kırgızlar’a Ait Kaynaklar Arasındaki Çelişkiler ve Sebepleri”, *X. Türk Tarih Kongresi*, 22-26 Eylül 1986 Ankara.,
13. UŞNİTSKİY, V. V., “Kırgız Kağanlığının Büyük Kırgız Devleti Devrindeki Hududları”, *I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, 3-5 Mayıs, Bursa 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay., 2017, s. 165-173.²⁶

---

²² Саадеттин Гөмөч. Көктүрктөр жана уйгурлар мезгилинде кыргыздар // *1-Эл аралык байыртадан бүгүнкүгө чейинки кыргыз-түрк мамилелери симпозиуму докладдары*. 3-5-май 2013, Бурса 2017. 39-50-б.

²³ Юлий Худяков. Кыргыз курал-жарактарынын IX-XII кылымдардагы өнүгүшү // *1-Эл аралык байыртадан бүгүнкүгө чейинки кыргыз-түрк мамилелери симпозиуму докладдары*. 3-5-май 2013, Бурса 2017. 163-172-б.

²⁴ Bu çalışma daha sonra dergide makale olarak neşredilmiştir: Muratbek Kocobekov, “Kırgızların Sayan-Altay Bölgesindeki Komşuları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 36, 2015, s. 13-24.

²⁵ Тимурлан Оморов. Энесай кыргыздарынын XVII кылымдагы саясий-социалдык ишмердиктери // *1-Эл аралык байыртадан бүгүнкүгө чейинки кыргыз-түрк мамилелери симпозиуму докладдары*. 3-5-май 2013, Бурса 2017. 307-312.

²⁶ Василий Ушницкий. Кыргыз каганатынын улуу держава доорундагы чек аралары // *1-Эл аралык байыртадан бүгүнкүгө чейинки кыргыз-түрк мамилелери симпозиуму докладдары*. 3-5-май 2013, Бурса 2017. 153-162.

KAYNAKÇA*

- AKAR, Mertcan, “Türkiye’de Hakas Türkçesi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezleri”, *Tehlikedeki Diller Dergisi*, Sayı: 15, Yaz 2019, s. 253-260.
- AKTAŞ, Erhan, *Hakas Destan Geleneği ve Kahramanları*, Konya: Kömen Yay., 2016, 410 s.
- AYDIN, Erhan, “Yenisey Yazıtlarında Geçen Türk Boyları Üzerine Notlar”, *XVI. Türk Tarih Kongresi. Kongrede Sunulan Bildiriler*, c. 1, Ankara: TTK Yayınları, 2015, s. 47-56.
- AYDIN, Erhan, “Yenisey Yazıtlarıyla İlgili Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Bir Bakış”, *I. Uluslararası Uzak Asya’dan Ön Asya’ya Eski Türkçe Bilgi Şöleni Bildirileri*, Afyonkarahisar, 2010, s. 25-34.
- ÇOLAK, Doğan, “Türkiye’de Sibiryaya Türk Topluluklarının Halk Edebiyatı Hakkında Yapılmış Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Sibiryaya Araştırmaları*, Sayı: 1/3, 2013, s. 61-70.
- I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, Editör: Gülzura Cumakunova, 3-5 Mayıs, Bursa 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2017.
- İSAKOV, Abd Rasul, “Kırgızlar ve Kırgızistan Tarihi ile İlgili Türkiye’de Yayımlanmış Bilimsel Çalışmalar (1910-2009)”, *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, Sayı: 5/9, Ankara: USAK Yay., 2010, s. 101- 131.
- İSAKOV, Abd Rasul, “Kırgızlar ve Kırgızistan Tarihi ile İlgili Türkiye’de Yayımlanmış Bilimsel Çalışmalar (2010-2014)”, *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*, Sayı: 9/19, Ankara 2015, s. 145-161.
- I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Kırgız-Türk İlişkileri Sempozyumu*, Editör: Gülzura Cumakunova, 3-5 Mayıs, Bursa 2013, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2017. "1-El aralık bayırtadan bugünküğe çeyinki Kırgız-Türk mamileleri simpoziumu dokladdarı. Redaktoru Gülzura Cumakunova. 3-5 May 2013, Bursa 2017".

---

* Tekrara düşmemek adına Bibliyografya kısmında verilen kaynaklar buraya dahil edilmedi.